

บทที่ 1

บทนำ

ชุดโครงการวิเคราะห์การออกแบบผลิตภัณฑ์ และศักยภาพธุรกิจชุมชน ตามโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ คณะผู้วิจัยได้ริเริ่มโครงการเพื่อสนับสนุน และส่งเสริมผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนอำเภอหางดง โดยศึกษาศักยภาพด้านการออกแบบ การผลิต การตลาด การเงิน การจัดการ ฯลฯ อีกทั้งต้องการที่จะหาแนวทางพัฒนาธุรกิจชุมชนของผู้ประกอบการ ให้สามารถยกระดับสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนได้

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่เศรษฐกิจไทยตกต่ำอันเนื่องมาจากผลกระทบของวิกฤติเศรษฐกิจ ทำให้แรงงานที่ถูกเลิกจ้างจากภาคอุตสาหกรรมที่ปิดตัวลงกลับสู่ชนบทเป็นจำนวนมาก (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2545) โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานจากชนบท รัฐบาลโดยกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ได้พยายามหามาตรการสนับสนุนการกระจายการจ้างงานไปสู่แรงงานในภาคชนบทหลายรูปแบบ เพื่อที่จะแก้ปัญหา ดังกล่าวให้สอดคล้องกับนโยบายการแก้ปัญหา 3 ประการของประเทศ คือ

1. ปัญหาความยากจน
2. ปัญหาเสียดิน
3. ปัญหาการประพัตติมิชอบในระบบราชการ

นโยบาย 3 ประการ (วชิรภัย วลัยรัตน์, 2544) ข้างต้นนี้ เป็นนโยบายที่รัฐบาลต้องการใช้ฟื้นฟูเศรษฐกิจ หรือแก้ไขความยากจนของประชาชน ซึ่งหากปัญหาเรื่องความยากจนสามารถแก้ไข หรือทำให้ดีขึ้นได้ก็น่าจะมีผลทำให้ปัญหาเสียดิน และปัญหาประพัตติมิชอบในระบบราชการลดน้อยลงได้ด้วย ในการแก้ปัญหาเหล่านี้ รัฐบาลได้ดำเนินการโดยเข้าไปให้การสนับสนุนช่วยเหลือแนะนำในส่วน of ความรู้ ทักษะ และเงินลงทุน ปรากฏเป็นโครงการต่างๆ เช่น โครงการส่งเสริมหมู่บ้านอุตสาหกรรม โครงการสนับสนุนพัฒนาธุรกิจขนาดย่อม โครงการกองทุนหมู่บ้าน และโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อสนับสนุนนโยบายการแก้ปัญหาการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศชาติ และประชาชนในระดับฐานราก เป็นโครงการที่รัฐบาลโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน ได้เข้าไปให้การส่งเสริมด้วยวิธีการต่างๆ

เพื่อให้ชุมชนนั้นๆ สามารถประกอบอาชีพ ประกอบการผลิตสินค้าและบริการ ที่ชุมชนถนัด และสามารถทำได้ดีที่สุดออกจำหน่ายเพื่อเลี้ยงตนเอง และครอบครัว จะทำให้ชุมชนหรือตำบลนั้นๆ มีความเข้มแข็ง ดำรงตนอยู่ได้อย่างสงบสุข สามารถพึ่งตนเองในแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงได้

โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นโครงการที่รัฐบาลได้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหา ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปี 2540 ก่อตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุน นโยบายการแก้ปัญหา การฟื้นฟูเศรษฐกิจ ของประเทศชาติ และประชาชนระดับรากหญ้าซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศที่ได้รับผลกระทบ มีแนวคิดให้แต่ละชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างรายได้ สร้างความเจริญแก่ชุมชน ยกกระตือรือร้น ฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น ด้วยการนำเอาทรัพยากร ภูมิปัญญาในท้องถิ่น มาพัฒนา ให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ และมีมูลค่าเพิ่ม รวมทั้งมีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง สอดคล้อง กับวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้แต่ละชุมชนได้นำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสินค้าที่ชุมชนมีความถนัด และสามารถทำได้ดีที่สุด ออกจำหน่าย โดยรัฐบาลเข้าช่วยเหลือด้านความรู้สมัยใหม่ บริหารจัดการด้านการเชื่อมโยงสินค้า จากชุมชนสู่ตลาดทั่วประเทศ ด้านระบบการค้า เครือข่ายและอินเทอร์เน็ต ถือได้ว่าเป็นการสร้าง เศรษฐกิจชุมชนให้เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2544)

จังหวัดเชียงใหม่ นับเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทย โดยมีแหล่งท่องเที่ยว ทางธรรมชาติที่สวยงาม รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งวัฒนธรรมที่เก่าแก่ จังหวัดเชียงใหม่ ยังมีชื่อเสียงในด้านการผลิตงานหัตถกรรมที่มีเอกลักษณ์ทั้งงดงาม และวิจิตรบรรจง เนื่องด้วย ความพร้อมทางด้านแหล่งวัตถุดิบ ภูมิปัญญา และฝีมือของช่างพื้นเมือง จึงทำให้จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งค้าขายงานหัตถกรรมที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ เช่น เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา รม งานกระดาษ เครื่องเงิน งานหัตถกรรมไม้แกะสลัก เป็นต้น ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1.1 จำนวนผู้ผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน (ราย)

ประเภทผลิตภัณฑ์	จำนวนผู้ผลิตในภาคเหนือตอนบน (ราย)									
	แม่ฮ่องสอน	เชียงราย	เชียงใหม่	ลำพูน	ลำปาง	พะเยา	แพร่	น่าน	ตาก	รวม
เครื่องปั้นดินเผา และเซรามิกส์	-	9	82	1	163	7	1	2	1	266
ผ้า และผลิตภัณฑ์ จากผ้า	18	55	212	67	18	25	65	32	6	498
กระดาษสาและ ผลิตภัณฑ์จาก กระดาษสา	5	9	83	8	21	2	13	7	-	148
ผลิตภัณฑ์จากไม้ ไผ่ หวาย และพืช	11	8	35	18	18	28	16	30	9	173
อัญมณี	2	16	41	1	-	1	-	7	1	69
ไม้แกะสลัก และ ผลิตภัณฑ์จากไม้	-	3	103	22	5	1	15	2	-	151
เครื่องเงิน	-	-	22	-	-	-	-	-	-	22
อื่นๆ	2	4	42	1	15	-	11	-	1	76
รวม	38	104	620	118	240	64	121	80	18	1403

ที่มา: ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1

อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ทางทิศใต้จากอำเภอเมืองเชียงใหม่ ประมาณ 15 กิโลเมตร ไปตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 มีพื้นที่ประมาณ 302 ตารางกิโลเมตร สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 310 เมตร ทางทิศเหนือ และทางทิศตะวันตกของอำเภอ มีสภาพเป็นภูเขาสลับซับซ้อน มีป่าไม้เบญจพรรณ และป่าเต็งรังประมาณ 2 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นที่ราบเอียงจากทิศตะวันตกไปจรดแม่น้ำปิงทางทิศตะวันออก ส่วนทางตอนใต้ของอำเภอ เป็นบริเวณราบลุ่มต่ำ การคมนาคมในพื้นที่มีถนนติดต่อระหว่างตำบล หมู่บ้านต่างๆ ได้ทุกตำบล หมู่บ้านบางแห่งยังมีสภาพเป็นลูกวัง เช่น หมู่ที่ 10 ตำบลบ้านปง และหมู่ที่ 11 ตำบล น้ำแพร่ การคมนาคมขนส่งระหว่างอำเภอ และจังหวัด มีรถโดยสารประจำทางสำหรับภายในหมู่บ้าน

เดินทางโดยใช้บริการรถรับจ้าง อำเภอหางดงแบ่งเขตการปกครองเป็น 11 ตำบล 108 หมู่บ้าน อาชีพของประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รับจ้าง ค้าขาย และรับราชการ นอกจากนั้นยังมีการประกอบอาชีพหัตถกรรมในครัวเรือน ที่สามารถพัฒนาธุรกิจชุมชนได้ หลายอาชีพ มีการส่งผลิตภัณฑ์จำหน่ายในตลาดสำคัญของอำเภอหางดง เช่น ร้านค้าในหมู่บ้านถวาย อำเภอหางดง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนั้นยังส่งไปจำหน่าย ในแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ อีก สำหรับธุรกิจอำเภอหางดงแบ่งออกหลายประเภท คือ ธุรกิจชุมชนผลิตกาแฟ ธุรกิจชุมชนผลิตตุ๊กตาเคลือบ ตุ๊กตาเซรามิก ธุรกิจชุมชนปูนปั้น แกะสลักไม้ ธุรกิจชุมชนไม้ และของตกแต่ง กลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ กลุ่มผลิตภัณฑ์ ผ้าฝ้ายทอมือ ฯลฯ

ด้วยความพร้อมทั้งทางด้านแหล่งวัตถุดิบ การคมนาคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการส่งเสริมจากภาครัฐบาล ฯลฯ ทำให้อำเภอหางดง กลายเป็นแหล่งประกอบการด้านงานหัตถกรรมที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีตำบลที่ผลิตงานหัตถกรรมที่สำคัญ คือ ตำบลบ้านแหวน ตำบลขุนคง ตำบลหนองควาย ตำบลหนองโง ตำบลสันผักหวาน ตำบลน้ำแพร่ ตำบลหารแก้ว ตำบลหนองแก้ว และตำบลหนองตอง ทั้งเก้าตำบลนี้มีการผลิตสินค้าหัตถกรรมที่หลากหลาย และมีกลุ่มธุรกิจชุมชนต่างๆ เกิดขึ้นอย่างมากมาย ปัญหาสำคัญของกลุ่มธุรกิจชุมชนที่พบ คือ ปัญหาด้านการขาย ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบที่ซ้ำเดิม คู่แข่ง การตัดราคาตัวเอง ระบบการผลิตที่ไม่ได้มาตรฐาน การจัดการ เงินทุนที่ขาดสภาพคล่อง ช่องทางการจัดจำหน่ายที่น้อย เป็นต้น ทำให้ธุรกิจประสบปัญหาภาวะการขาดทุน ส่งผลต่อการจ้างงานในชุมชน ประชาชนไม่มีเงินใช้สอยไม่สามารถหาเลี้ยงตนเอง และครอบครัวได้ ก่อให้เกิดปัญหาความยากจนตามมา ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้ริเริ่มโครงการวิจัยวิเคราะห์การออกแบบผลิตภัณฑ์ และศักยภาพธุรกิจชุมชน ตามโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นการรับทราบปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ ของกลุ่มธุรกิจชุมชน เพื่อยกระดับสินค้าสู่เกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และท้องถิ่น รวมถึงพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเข้าสู่การคัดสรรโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” (OTOP) ต่อไปได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์การออกแบบผลิตภัณฑ์ และศักยภาพธุรกิจชุมชน ตามโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ในด้านต่างๆ แต่ละตำบลตามหัวข้อดังนี้

2.1 เพื่อวิเคราะห์การออกแบบผลิตภัณฑ์ และศักยภาพธุรกิจชุมชน ตามโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์เดินเส้นลวดลาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

2.2 เพื่อวิเคราะห์การออกแบบผลิตภัณฑ์ และศึกษาพฤติกรรมชุมชน ตามโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์กรอบรูปไม้ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

2.3 เพื่อวิเคราะห์การออกแบบผลิตภัณฑ์ และศึกษาพฤติกรรมชุมชน ตามโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

2.4 เพื่อวิเคราะห์การออกแบบผลิตภัณฑ์ และศึกษาพฤติกรรมชุมชน ตามโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

2.5 เพื่อวิเคราะห์การออกแบบผลิตภัณฑ์ และศึกษาพฤติกรรมชุมชน ตามโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ศิลปะประดิษฐ์และของตกแต่ง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

2.6 เพื่อวิเคราะห์การออกแบบบรรจุภัณฑ์ และศึกษาพฤติกรรมชุมชน ตามโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

3. ขอบเขตของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ศักยภาพ และสำรวจการออกแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิเคราะห์ศักยภาพด้านการจัดการ การตลาด การผลิต และการเงินของธุรกิจชุมชน มีกลุ่มตัวอย่างได้แก่

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษา สามารถแยกได้ตามประเภทของผลิตภัณฑ์ ดังนี้

3.1.1 กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์เดินเส้นลวดลาย คือ หมู่ที่ 5, 8 ,11 ตำบลบ้านแหวน และหมู่ที่ 2 ตำบลขุนคง

3.1.2 กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์กรอบรูปไม้ คือ หมู่ที่ 2 ตำบลขุนคง หมู่ที่ 5, 8, และหมู่ที่ 12 ตำบลบ้านแหวน

3.1.3 กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก คือ หมู่ที่ 2 ตำบลขุนคง หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 11 ตำบลบ้านแหวน หมู่ที่ 3 ตำบลหนองโจง

3.1.4 กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน หมู่ที่ 5, 6, 8, 9, 12, หมู่ที่ 13 ตำบลบ้านแหวน หมู่ 2 ตำบลขุนคง และหมู่ 2 ตำบลหนองควาย

3.1.5 กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ศิลปะประดิษฐ์และของตกแต่ง คือ หมู่ที่ 5, 8, 9 ตำบลบ้านแหวน และหมู่ที่ 2 ตำบลขุนคง

3.1.6 วิเคราะห์การออกแบบบรรจุภัณฑ์ และศักยภาพธุรกิจชุมชน คือ หมู่ที่ 2 บ้านต้นจ้าว ตำบลสันผักหวาน หมู่ที่ 5 ตำบลน้ำแพร่ หมู่ 2 ตำบลหารแก้ว หมู่ที่ 4 บ้านทรายมูล หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านแหวน หมู่ 3 ตำบลหนองแก้ว หมู่ที่ 4 ถนนทางดง-สะเมิง ตำบลบ้านปาง หมู่ที่ 7 ตำบลสันผักหวาน หมู่ที่ 4 ตำบลหนองตอง

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มธุรกิจชุมชนงานหัตถกรรมท้องถิ่นในโครงการ “ผลิตภัณฑ์ชุมชน และท้องถิ่น” ของอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบไปด้วย 6 กลุ่มผลิตภัณฑ์ดังต่อไปนี้

3.2.1 กลุ่มผลิตภัณฑ์เดินเส้นลวดลาย มีกลุ่มผู้ประกอบการดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 คุณอินสร	ทิพสุทา
กลุ่มตัวอย่างที่ 2 คุณอารี	กาวีละ
กลุ่มตัวอย่างที่ 3 คุณพองนวล	ปลุกงา
กลุ่มตัวอย่างที่ 4 คุณศวรร	ทิพย์อ่อน
กลุ่มตัวอย่างที่ 5 คุณอัมพร	ยาวิชัย
กลุ่มตัวอย่างที่ 6 คุณอำพร	ศรีกณะ
กลุ่มตัวอย่างที่ 7 จันทิรา	ต้นปาลิ
กลุ่มตัวอย่างที่ 8 คุณแก้วศรี	ปลุกงา
กลุ่มตัวอย่างที่ 9 คุณสุพาณี	แก้วใจ
กลุ่มตัวอย่างที่ 10 คุณชานนท์	นันไชย

3.2.2 กลุ่มผลิตภัณฑ์กรอบรูปไม่มีกลุ่มผู้ประกอบการดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 คุณศิรินันท์	จันทร์จัน
กลุ่มตัวอย่างที่ 2 คุณสมศรี	ปรี
กลุ่มตัวอย่างที่ 3 คุณธีระพัฒน์	นันทะวงศ์
กลุ่มตัวอย่างที่ 4 คุณกนก	ศรีมูล
กลุ่มตัวอย่างที่ 5 คุณมา	สายกันทา
กลุ่มตัวอย่างที่ 6 คุณอนันต์	ไชยชม
กลุ่มตัวอย่างที่ 7 คุณพวงเพชร	นันทะ
กลุ่มตัวอย่างที่ 8 คุณทองดี	เขียวดี

3.2.3 กลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก มีกลุ่มผู้ประกอบการดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 คุณกันแก้ว	ทางมงคล
-------------------------------	---------

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 คุณชุติกานต์	กันทะวงศ์
กลุ่มตัวอย่างที่ 3 คุณประพันธ์	บุญเทพ
กลุ่มตัวอย่างที่ 4 คุณบัวเลียว	เมทาคี
กลุ่มตัวอย่างที่ 5 คุณคำมูล	หมื้อซุม
กลุ่มตัวอย่างที่ 6 คุณประจวบ	มนรังษี

3.2.4 กลุ่มผลิตภัณฑ์ของดกเต่งบ้าน มีกลุ่มผู้ประกอบการดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 คุณผกาวรรณ	คำหล้า
กลุ่มตัวอย่างที่ 2 คุณชวลา	ไชยยัง
กลุ่มตัวอย่างที่ 3 คุณไพบรินทร์	ยวงขาว
กลุ่มตัวอย่างที่ 4 คุณจันทร์สม	หน่อจันทร์แก้ว
กลุ่มตัวอย่างที่ 5 คุณนิภาพร	บุตรีชัย
กลุ่มตัวอย่างที่ 6 วชิระ	สีจันทร์
กลุ่มตัวอย่างที่ 7 คุณไพลิน	กิตติกุล

3.2.5 กลุ่มผลิตภัณฑ์ศิลปะประดิษฐ์ และของดกเต่งบ้าน ประกอบด้วย
ผู้ประกอบการดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 คุณคำป้อ	ต่อเรือนคำ
กลุ่มตัวอย่างที่ 2 คุณสมเพชร	เรือนแก้ว
กลุ่มตัวอย่างที่ 3 คุณกิตติพัฒน์	สมใจ
กลุ่มตัวอย่างที่ 4 คุณบัวเขียว	ไชยปัญญา
กลุ่มตัวอย่างที่ 5 คุณเกตุ	ศรีแบ่ง
กลุ่มตัวอย่างที่ 6 คุณประมวณ	ศรีแบ่ง
กลุ่มตัวอย่างที่ 7 คุณบัวไหล	บุญแก้ว
กลุ่มตัวอย่างที่ 8 คุณกัญญานันต์	พันธุ์ศาสตร์
กลุ่มตัวอย่างที่ 9 คุณวันเพ็ญ	ธาวา
กลุ่มตัวอย่างที่ 10 คุณกัระพัฒน์	มาแยะ

3.2.6 กลุ่มตัวอย่างการวิเคราะห์การออกแบบบรรจุภัณฑ์ฯ มีกลุ่ม
ผู้ประกอบการดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 กลุ่มอาชีพแปรรูปอาหารแม่บ้านเกษตรบ้านต้นจั่ว
กลุ่มตัวอย่างที่ 2 คุณจันทร์เพ็ญ วิพุทธกษมานนท์
กลุ่มตัวอย่างที่ 3 คุณสมเพชร วรรณแก้ว

กลุ่มตัวอย่างที่ 4 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแปรรูป

กลุ่มตัวอย่างที่ 5 กลุ่มเกษตรกรบ้านช่างคำน้อย

กลุ่มตัวอย่างที่ 6 ชุมชนบ้านแม่จกพัฒนา

กลุ่มตัวอย่างที่ 7 กลุ่มแปรรูปอาหารพื้นเมือง

กลุ่มตัวอย่างที่ 8 กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

กลุ่มตัวอย่างที่ 9 คุณเล็ก วงศ์ภูษา

กลุ่มตัวอย่างที่ 10 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรท่านาค

3.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่นำมาใช้ในการศึกษา ประกอบในงานวิจัย ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการการตลาด การออกแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และท้องถิ่น แนวคิดโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ และแนวทางการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ.2549 (OTOP Product Champion) และแนวคิดเรื่องการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า

4. ขั้นตอน และวิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกรณีศึกษา (Case Study) โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม (Based on Community) วิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารบันทึกหรือสิ่งพิมพ์ต่างๆ การวิจัยภาคสนาม (Field Study) ถึงสภาพความเป็นจริงในสังคม หรือธรรมชาติวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่ามีสภาพเป็นอย่างไร เป็นการวิจัยสร้างสรรค์ (Creative Research) เพื่อสร้างองค์ความรู้ วิธีการ ทฤษฎีและผลงานสร้างสรรค์ทางศิลปะ และการวิจัยทางศิลปะประยุกต์ (Applied Art Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเพื่อนำผลวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบ โดยมีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

4.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน

4.1.1 สร้างความเข้าใจในการทำงานวิจัย ที่ต้องการให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการวิจัยแบบให้ชุมชนมีส่วนร่วม ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำธรรมชาติ คนเฒ่าคนแก่ที่ชาวบ้านให้ความยอมรับนับถือ ชาวบ้านผู้ประกอบการ

4.1.2 ศึกษาบริบทชุมชน ด้านสภาพพื้นที่ ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพทางเศรษฐกิจ ภูมิปัญญาชาวบ้าน และสภาพปัญหาต่างๆ ของชุมชน

4.1.3 ศึกษาบริบท เกี่ยวกับวิถีชีวิต การทำมาหากิน ปัญหาสิ่งแวดล้อม การอพยพย้ายถิ่นข้อมูลเกี่ยวกับครัวเรือน ภาระหนี้สิน รายรับ รายจ่าย ศึกษาความต้องการ ปัญหา โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อนำมาวิเคราะห์ และหาทางแก้ไข

4.1.4 ร่วมกับชุมชน และภาคที่เกี่ยวข้อง พัฒนาอาชีพ และวิสาหกิจชุมชน โดยการศึกษาฐาน ฝึกอบรม และการพัฒนาผลิตภัณฑ์

4.1.5 เชิญวิทยากรด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ และวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ ให้ความรู้เรื่องพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากการร่วมวิเคราะห์การออกแบบ โดยเจ้าของผลิตภัณฑ์ และนักศึกษาสาขาวิชาศิลปกรรมที่มีความรู้ด้านการออกแบบ ร่วมกัน วิเคราะห์ด้านการออกแบบ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสม กับความต้องการ ของผู้บริโภค

4.1.6 เชิญวิทยากรที่เชี่ยวชาญด้านการจัดการ การตลาด การผลิต และการเงิน เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพธุรกิจชุมชน ตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

4.1.7 กลุ่มเป้าหมายเริ่มตระหนัก และเข้าใจปัญหาซึ่งค้นพบด้วยการร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์

4.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2.1 ศึกษาเอกสาร รายงานการวิจัย ข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เช่น แผนงานโครงการพัฒนาตำบล ข้อมูล จปฐ. กชช.2ค ข้อมูลจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (Online/CD Network) แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ

4.2.2 การทำแบบสำรวจ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาบริบทชุมชน เช่น ประเด็นเรื่อง ประวัติบุคคล เศรษฐกิจ วัฒนธรรม

4.2.3 การสังเกตการณ์โดยตรง (Direct Observation) ด้วยการเดินสำรวจ จดบันทึกสิ่งต่างๆ เช่น จำนวนของบ้าน วัสดุที่ใช้ในการสร้างบ้าน การสังเกตด้วยการเข้าไปร่วม กิจกรรมกับชาวบ้าน ในการประกอบอาชีพ เพื่อซักถามข้อมูลที่กำลังทำการศึกษา

4.2.4 การศึกษาชุมชนจากกรณีศึกษา (Case Studies and stories) เป็นการศึกษา บริบทชุมชน อันเป็นที่มาของเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคล ผู้นำชุมชน เพื่อความเข้าใจถึงสภาพการณ์ ในชุมชนดีขึ้น

4.2.5 การทำแผนที่ทางความคิด (Mind Map) เพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการ โดยการระดมความคิดเห็นของบุคคล ร่วมกันกำหนดหัวข้อเพื่อแสดงความคิดเห็น ซึ่งจะเป็นการ เพิ่มมิติของความคิด แยกแยะความคิดได้แตกแขนงมากขึ้น ทำให้ทุกคนเห็นความสำคัญ ของปัญหา

4.2.6 กระบวนการจัดเวที เพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน

4.2.7 ศึกษาฐานในการประกอบอาชีพหัตถกรรม การอบรมปฏิบัติการ จากแหล่งประกอบการ และชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ด้านการจัดการธุรกิจการขาย ขั้นตอน การออกแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การผลิต และจำหน่าย

4.2.8 นำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาฐาน การอบรมปฏิบัติการเพื่อเป็นแนวทาง ในการพัฒนาสินค้าให้ได้มาตรฐานต่อไปในอนาคต

4.2.9 จัดทำรายงาน สรุปบทเรียน และองค์ความรู้

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ชุดโครงการวิเคราะห์การออกแบบผลิตภัณฑ์ และศักยภาพธุรกิจชุมชน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีกรณีศึกษาเป็นกลุ่มธุรกิจชุมชนที่ 6 ประเภท แยกได้เป็น 51 กลุ่มตัวอย่าง โดยประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถแยกได้ดังนี้

5.1 ทราบถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์ และศักยภาพธุรกิจชุมชน ตามโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ของกลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เดินเส้นลวดลาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

5.2 ทราบถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์ และศักยภาพธุรกิจชุมชน ตามโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ของกลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์กรอบรูปไม้ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

5.3 ทราบถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์ และศักยภาพธุรกิจชุมชน ตามโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ของกลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

5.4 ทราบถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์ และศักยภาพธุรกิจชุมชน ตามโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ของกลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

5.5 ทราบถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์ และศักยภาพธุรกิจชุมชน ตามโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ของกลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ศิลปะประดิษฐ์และของตกแต่งบ้าน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

5.6 ทราบถึงการออกแบบบรรจุภัณฑ์ และศักยภาพธุรกิจชุมชน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

6. ระยะเวลาในการทำวิจัย

ระยะเวลาที่ใช้ทำการวิจัย รวมทั้งหมด 12 เดือน (ปี 2550)

7. นิยามศัพท์

ธุรกิจชุมชน คือ การรวมกันของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อร่วมกันประกอบธุรกิจที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มให้แก่ประชาชนในชุมชน หรือการสร้างศักยภาพที่มีอยู่ภายในชุมชนให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยการจัดตั้งร้านค้าชุมชน ซึ่งเป็นธุรกิจชุมชนในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ศักยภาพธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการด้านต่างๆ ของกลุ่มธุรกิจชุมชน ไม่ว่าจะเป็น ด้านการตลาด การจัดการ การผลิต การเงิน ด้านการออกแบบ ตลอดจน จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เป็นต้น เป็นความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงาน หรือผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้ทัดเทียมคู่แข่งได้ ทั้งยังสามารถพัฒนาเพื่อยกระดับสู่เกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนอีกด้วย

ผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ปรับเปลี่ยนมาจากคำว่า “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ผลิตภัณฑ์ชุมชน คือ ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยกลุ่มชุมชน อาทิ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรี กลุ่มอาชีพ เป็นต้น ซึ่งไม่จำเป็นว่าหนึ่งตำบลต้องมีหนึ่งผลิตภัณฑ์ อาจเป็นหลายชุมชนหรือเครือข่าย

2. ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น คือ ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยผู้ประกอบการรายเดียว และเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และ ขนาดย่อม (SMEs) อาทิ ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท เป็นต้น

โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือเรียกสั้นๆว่า โอทอป (OTOP) เป็นโครงการที่ส่งเสริมให้ชาวบ้านในแต่ละตำบลสร้างอาชีพในการผลิตสินค้าเพื่อออกจำหน่ายสินค้าประจำตำบลนั้นๆ ในห้วงเวลาที่ประเทศชาติ กำลังเผชิญปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ ประชาชนทุกระดับประสบปัญหาต่างๆ จัดให้มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ แต่ละชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการพัฒนาสินค้า โดยรัฐบาลพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือ ด้านความรู้สมัยใหม่ ด้วยระบบร้านค้าเครือข่าย และอินเทอร์เน็ต เพื่อส่งเสริม และสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างรายได้ ด้วยการนำทรัพยากร ภูมิปัญญาในท้องถิ่น มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ และบริการที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น และมูลค่าเพิ่ม เป็นที่ต้องการของตลาด ทั้งใน และต่างประเทศ

เดินเส้นลวดลาย คือการเดินเส้นลวดลายด้วยการใช้เส้น “มุก” ได้แก่ส่วนผสมของปูนขาว ชัน สีน้ำมัน ปิคลงบนวัสดุที่ต้องการ

กลุ่มผลิตภัณฑ์เดินเส้นลวดลาย คือกลุ่มผู้ประกอบการในการทำเดินเส้นลวดลายบนภาชนะ ที่ทำการศึกษาภายในเขตอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

กรอบไม้ คือ การนำไม้มาทำการประกอบเป็นสี่เหลี่ยมมุมฉาก สามารถใช้สำหรับทำเป็นกรอบไม้ กรอบกระจก และกรอบอื่นๆ

กลุ่มผลิตภัณฑ์กรอบไม้ คือกลุ่มผู้ประกอบการที่เป็นผู้ผลิตกรอบไม้ ที่ทำการศึกษาภายในเขตอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ไม้แกะสลัก คือ ผลิตภัณฑ์ที่ทำขึ้นจากการนำไม้ทั้งชิ้น หรือไม้หลายชิ้นต่อกัน แกะสลักให้มีลวดลาย ตามที่กำหนด อาจลงสี เคลือบสี หรือเคลือบผิวด้วยก็ได้

กลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก คือ กลุ่มผู้ประกอบการทำไม้แกะสลัก เป็นสิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ โดยทำการศึกษาผู้ประกอบการได้แก่ หมู่ 5 ตำบลบ้านแหวน หมู่ 11 ตำบลบ้านแหวน หมู่ 2 ตำบลขุนทอง และหมู่ 3 ตำบลหนองโพง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ของตกแต่งบ้าน คือ ผลิตภัณฑ์ที่มีไว้ใช้ หรือตกแต่งประดับในบ้าน สถานที่ต่างๆ เครื่องใช้สอย หรือเครื่องเรือน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้สอย ตกแต่ง หรือให้เป็นของขวัญ รวมทั้งสิ่งประดิษฐ์ที่สะท้อนวิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้ไม่รวมถึงผลิตภัณฑ์ที่ใช้หรือประดับตกแต่งร่างกาย

กลุ่มผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน คือ กลุ่มผู้ประกอบการผู้ผลิตเครื่องใช้สอย หรือเครื่องเรือนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้สอย ตกแต่ง หรือให้เป็นของขวัญ ที่ทำการศึกษาภายในเขตอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ศิลปะประดิษฐ์และของตกแต่งบ้าน คือ ความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับลักษณะองค์ประกอบโครงสร้างหรือกลไกของผลิตภัณฑ์ กรรมวิธีในการผลิต การรักษา หรือปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้นหรือทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ขึ้นใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม สามารถแสดงออกมาให้ปรากฏขึ้นได้อย่างงดงามน่าพิงชม ที่มีไว้ใช้ หรือตกแต่งประดับในบ้าน สถานที่ต่างๆ เครื่องใช้สอย หรือเครื่องเรือน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้สอย ตกแต่ง หรือให้เป็นของขวัญ รวมทั้งสิ่งประดิษฐ์ที่สะท้อนวิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้ ไม่รวมถึงผลิตภัณฑ์ที่ใช้หรือประดับตกแต่งร่างกาย

กลุ่มผลิตภัณฑ์ศิลปะประดิษฐ์และของตกแต่งบ้าน คือกลุ่มผู้ประกอบการที่เป็นผู้ผลิตศิลปะประดิษฐ์และของตกแต่งบ้าน ที่ทำการศึกษาภายในเขตอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ หมายถึง การร่วมกันออกแบบบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพ และนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และมีการนำไปทดลองขายในตลาดสินค้า